

11**MESEČNIK ZA LJUDSKO PROSVETO****V***Janže:*

Ob desetletnici.

Načilno za dogodke leta 1918 je že dejstvo, da nimamo enotnega pogleda na te dogodke. Nekateri govorijo o „razsulu“ Avstrije, drugi o „razbitju“ Avstrije, tretji o osobojenju in ujedinjenju, četrti o zmagi srbske in dobrovoljske armade pri Solunu. Tudi si nismo na jasnem, kaj je sledilo razsulu in razbitju Avstrije oziroma zmagi na solunski fronti.

Po par dnevih narodne vlade v Ljubljani, je nastopila vlada narodnega večja v Zagrebu in temu je sledil akt od 1. decembra, kateremu pravimo „akt ujedinjenja“. Državna tvorba, ki je nastopila s tem aktom ujedinjenja je dobila svoje lice z donošenjem vidovdanske ustave, ki je dala tej tvorbi ime „Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev“.

Slovenci danes nujno čutimo potrebo, da se jasno izpove dejstvo, da je razsulu in razbitju Avstrije oziroma zmagi srbske in dobrovoljske armade pri Solunu sledilo osvobojenje Slovencev, izraženo v samostojni slovenski državi, pa makar da je ta država trajala še tako kratek čas. Trajala je ta država tako kratek čas, ker se je slovenski narod, organiziran v svoji slovenski državi, po principu samoodločbe narodov, odločil, da stvari skupno državo s Hrvati in pozneje s Srbi ter po mogočnosti tudi z ostalimi južnimi Slovani, kar se pa do danes še ni zgodilo. Kdorkoli hoče to dejstvo tajiti, škoduje jasni ideji slovenskega naroda, njegovi samozvesti in ga spravlja s tiste točke, s katere je edino mogoče danes in v bodoče voditi pravilno slovensko politiko. Za nas stoji trdno kot skala dejstvo, da je svetovna vojna končala z ustanovitvijo svobodne slovenske države. Z ozirom na zunanje politične okoliščine kakor tudi predvsem iz strahu slovenskih posedujočih krogov pred pljačko, ker oblasti te slovenske države niso imele

dovolj moči, ter iz strahu pred kontribucijami in vojnimi odškodninami, če se ne zatečemo v enotno državo s Srbi in Hrvait, vse to je diktiralo, da so se Slovenci odločili (po principu samoodločbe narodov) stvoriti skupno državo s Hrvati in Srbi.

Bilo bi pa kratkovidno in nepoučeno, kdor ne bi priznal, da je do take samoodločbe Slovencev prišlo tudi vsled vélike narodne misli, ki je zahtevala sodelovanje z južnimi slovanskimi narodi kakor tudi z vsemi drugimi slovanskimi narodi. Ta velika narodna misel je zahtevala združitev vseh sil južnih slovanskih narodov, da se s skupnimi silami stvari ne samo skupna močna država kot čuvarka najvažnejše kulturne dobrine: svobode, temveč da se v tej svobodi s skupnimi silami stvorijo tudi vse druge kulturne dobrine, ki naj opravičijo, če ta narod poseda svoj kos zemlje in ovira velike druge narode pri njihovem prodiranju v orient itd.

Te ideje „jugoslovanstva“, ki bi temeljila predvsem v dobrinah, stvorjenih s sodelovanjem in skupnimi silami vseh južno slovanskih narodov, so se žalibog po vojni polastili elementi, ki so dali „jugoslovanstvu“ čisto drug smisel in drugo vsebino. To potvorjeno jugoslovanstvo bi se kvečjemu lahko imenovalo s srbskega stališča posrbljenje, z našega stališča pa brezprimerno hlapčevanje in nevredna zatajitev lastne osebnosti in lastne kulture, v kolikor so si jo Slovenci do tedaj priborili. Če so ti krogi tako zatajili našo slovensko preteklost in sedanjost naše narodne individualnosti, so še tembolj zatajili činjenico, da se je z razbitjem Avstrije stvorila samostojna slovenska država kakor tudi činjenico, da je do skupne države Slovencev s Hrvati in Srbi došlo vsled samoodločbe vseh teh narodov.

Tako jugoslovanstvo je bilo obsojeno na skoro propast, ker je zdrav slovenski narod kljub svoji politični nezrelosti moral čimpreje nagonsko obsoditi tako protiprirodno delo proti lastnemu narodu, opravljano od lastnih sinov. Bilo pa je obsojeno na tako hitro propast še posebej iz tega razloga, ker so bili nosilci takega jugoslovanstva včerajšnji avstrijski hlapci, tisti, ki so obračali v Avstriji plašč po vetru, in ki so postali Jugoslovani čez noč, da s tem zopet obrnejo plašč po vetru pri zasledovanju koristolovskih ciljev v novoustvarjenih razmerah.

Ob desetletnici lahko z veseljem ugotovimo, da je ta potvorjena hlapčevska in narodno izdajavska „jugoslovanščina“ do kosti razkrinkana in za vselej onemogočena. Z žalostjo pa je treba ugo-

loviti, da so zopet na delu elementi, ki hočejo pognati slovenski narod iz take hlapčevske skrajnosti v nasprotno skrajnost ekskluzivističnega samoslovenstva, ki hoče vreči tudi pravo jugoslovansko idejo v isti koš z opisano laži-jugoslovanščino.

Pod „pravim jugoslovanstvom“ razumemo ostajanje pri samoodločbi slovenskega naroda, naj se tvori država skupno s Hrvati in Srbi ter Bolgari, ker zunanje politične prilike nujno zahtevajo od nas tako samoodločbo. Vsled take samoodločbe ne postanemo Slovenci nesamostojni oziroma nesvobodni. Vsak narod vodi tako zunanjo politiko, kot jo je prisiljen voditi, če hoče obstojati in napredovati. Največji akt zunanje politične prirode slovenskega naroda obstoji ravno v njegovi samoodločbi stvoriti skupno državo s Hrvati, Srbi in Bolgari. Globina te prave jugoslovanske miselnosti pa je v naši narodni slovenski misli sodelovati z južnoslovanskimi narodi pri stvarjanju kulturnih dobrin, ker je tako sodelovanje vsled osebne, jezikovne in krajevne sorodnosti kakor tudi sličnih interesov mogoče in tudi nujno potrebno, če se hoče vsak teh narodov uveljaviti v slovanskem svetu, v evropskem svetu, na svetu sploh. Da bo vsaka kulturna dobrina, stvorjena s sodelovanjem vseh južnoslovanskih narodov nova vez med temi narodi, je jasno in čim več takih novih vezi med temi narodi bo stvorjenih, tem lažje se bo govorilo o Jugoslovanih in Jugoslaviji. Teh bodočih vezi se nam ni treba bati, ker bodo nastale samo v toliko, v kolikor bomo mi sodelovali, v kolikor bodemo mi soustvarjali. Da bi ta jugoslovanska enota postajala tesnejša in izrazitejša z odstranjevanjem prirodnih razlik med jugoslovanskimi narodi oziroma z zatiranjem slovenske, hrvatske in srbske ter bolgarske narodnosti, more trditi samo tisti, ki ne ve, da razvoj ne gre nikdar rakovo pot in ki ne ve, da so razlike med temi narodi nastale iz takih vzrokov, ki so neodstranljivi. Sicer je eden takih vzrokov res odpadel: na severu vpliv Avstrije, na vzhodu vpliv Bizanca in turškega carstva — toda ta dva vpliva sta imela deloma le površne posledice, bistvenih posledic pa ne. Misliti, da bo slovenski narod prestal biti narod zato, ker je propadla Avstrija, je absurdno. Misliti pa, da bo slovenski narod prestal biti narod zato, ker je stvoril skupno državo s Srbi in Hrvati, je ne samo absurdno, temveč more to pričakovati in zahtevati samo tisti, ki hoče odstraniti, uničiti važen faktor, kološalen rezervoar energije, ki ima ustvarjati v bodoče s Hrvati, Srbi in Bolgari nove kulturne dobrine, torej nove vezi med temi na-

rodi, torej jasnejšo jugoslovansko enoto v bodočnosti. Ravno v interesu tega dela je, da ostanemo Slovenci slovenski narod, nosilec slovenske države, nosilec slovenske samoodločbe in s tem sonosilec skupne države s Hrvati, Srbi in Bolgari.

Če smo torej vstali proti lažni (orjunaški) jugoslovanščini in jo zdrobili v prah, ne sledi iz tega, da moramo zapustiti slovensko narodno misel, ki je identična s pravo jugoslovansko mislijo, ne sledi iz tega, da moramo zopet pasti v skrajnost in zagovarjati neko ekskluzivno samoslovenstvo.

Dejstvo, da smo Slovenci ne samo narod, temveč tudi državni narod, ki je nosilec slovenske samoodločbe, pa je važno z ozirom na vprašanje notranje ureditve naše skupne države s Hrvati in Srbi. Nositelji lažnega jugoslovanskega gibanja so zagrešili zatajitev slovenske narodne in državne osebnosti, hlapčevsko podreditve srbskemu narodu, kar je čisto nujno imelo za posledico, da je velika večina Srbov razumela pod jugoslovanstvom — posrbljenje Hrvatov in Slovencev.

Tako razumevanje je veliki večini Srbov laskalo, posebno z ozirom na njihovo zmagovitost nad Avstrijo, kateri zmagi so leta 1918. sledili dogodki osvobojenja. Zato je najtežje srečati Srba, ki bi res bil Jugoslovian. Velikosrbska miselnost se je čisto lahko sprijateljila s tako laži-jugoslovanščino. Predvsem pa je taka miselnost omogočila, da se je „zmagovito“ srbsko meščanstvo polastilo vsega vpliva v državi in ga izrabilo tudi gospodarsko v svojo korist. To meščanstvo nosi odgovornost za vso politiko v naši državi v prvem desetletju, ki je skoz in skoz protidelavska in skoz in skoz protikmetska. Izkoriščalo je delavca in kmeta cele države, povrhu pa še hrvatsko in slovensko meščanstvo. Ta protikmetski in socijalni moment je silno pospešil razvoj dogodkov in le temu se imamo zahvaliti, če je danes ob desetletnici odprto naše državopravno vprašanje tako s socijalnega kakor tudi z narodnega vidika.

Kot omladina slovenskega kmetskega gibanja, kot omladina jugoslovanskega in sploh evropskega kmetskega gibanja smo dolžni pravilno rešiti vsa odprta vprašanja: s socijalnega stališča zahtevamo kmetsko državo, z narodnega stališča zahtevamo slovensko državo v federativni Jugoslaviji, združeno Slovenijo v Jugoslaviji, zgrajeni na narodnih avtonomijah.

Bodoče desetletje bo v znaku borbe za ta dva cilja. Želimo le, da bi te borbe bilo čimprej konec, ker smo iskreni pristaši

prave jugoslovanske ideje in ker želimo, da čimpreje pristopimo s Hrvati in Srbi ter Bolgari k ustvarjanju novih kulturnih dobrin, ki nas bodo povezale v čim tesnejšo, čim naprednejšo in čim kulturnejšo jugoslovansko enoto.

Joža Lovrenčič:

Pereči ogenj.

(Dalje.)

„Saj mi ni za doto, le kam se nisem vedel obrniti, veste, pa sem rekel, stopi k Mlinarju in mu povej, kako in kaj, gotovo ti bo posodil in pomagal iz zadrege. Ko zaslužim, že vrnem, da vam ne bo treba čakati!“

„Kaj bi govoril o čakanju! Pa tudi od doma, bi rekel, ne hodi! Oče se bo že pomiril in premislil.“

„Ne poznate ga. Naj poskusi pa z drugimi ljudmi in naj jim šteje, ko sinu noče!“ je odvrnil Janez in Mlinar mu ni nato več odsvetoval, ker je vedel, da je Rožman trd in da ga utegne Janez le na ta način omečiti, če ga prisili, da bo moral delati s tujimi močmi in jim plačevati, ker ne bo sina, da bi tujo pomoč vrnil z delom.

„Svetoval sem, več ne morem,“ je še rekel in sta se poslovila.

Mlinar se je vrnil v hišo. Bil je vesel in se je zasmejal, ko je videl, da se hči še vedno kuja.

„To si prava,“ ji je rekel. „Boga zahvali, da je tako zanorjen vate in je še prišel. Kdo drugi bi tako!“

„Če ga pa ne maram in ne morem... Prodajate me!...“ se je zagnala Manica znova v sunkovit jok.

„Hahahaha — prodajam jo, ta je pa lepa! Oni te res kupuje, ki gleda na doto, Janez pa ne! Pametna bodi in ne pehaj sreče od sebe! Rožmanov grunt je že vreden pameti in odvaga sto Petričev z vso njihovo plačo. Pamet, pamet, hči, je boljša ko žamet, ki meniš, da bi ga nosila. In lep obraz in sladka beseda kmalu zgine, če je prazna skleda. To si zapomni in mi boš še prav dajala!...“

„Tudi barantati znate,“ ga je prekinila hči in si obrisala oči. „Bom pa še jaz ko Janez: ne in ne, pa me prisilite, če morete!...“ V njeni besedi je bila ključbovalnost, ki se je še borila z zadržanim jokom.

„O, jaz nisem Rožman, ne boj se, ne bom tako trd. Čez dve leti...“

„Čez dve leti,“ ga je prekinila, „kje bova že s Petričem ta čas! Saj je še zadnjič pisal, da ne bo čakal zime...“

„Hotel sem le reči, da se vrne naš Tone od vojakov, in veš, jaz se ne bom branil snahe, bo vsaj po dolgem času spet pravo gospodinjstvo prišlo k nam; kako boš ti z mlado izhajala, ne vem.“

„Čakala jo bom!“ se je zadrla Manica, ki jo je očetova beseda o gospodinjstvu pogrela.

„Čakala, in ko jo dočakaš, ti ne bo treba prigovarjati in zgubljeni po nepotrebnem besed.“

Tako je rekel Mlinar in opravil s hčerjo. Ker je bila nedelja in do večera še čas, je potem stopil proti Podnartu, da pri Podnartovcu malo pomožuje in da vržejo marijaš.

Ko je izginil oče, je Manica šla in zaklenila vrata. Ko se je vrnila v hišo, so jo oblike solze in neutolažljivo je ihtela. V skrinji je poiskala Petričeva pisma in sedla za mizo in jih brala vse po vrsti ter jih rosila. Sladke besede, ki so bile tako lepo pisane, kot ji je znal lepo govoriti, so jo potolažile in vzela je papir in začela pisati. V pismu je povedala, kako ji Janez še ne da miru, kako se je oče odločil zanj in mu odštel že nekaj na račun dote, da pa ona ostane le njemu zvesta. Zato naj uredi vse hitro in naj pride ponjo, da ne bo prepozno, ker ji je tako čudno in se boji...

• • •

Janez se je bil vrnil še pred večerom domov in je bil zgovoren in dobre volje, da sta bili mati in Rozala veseli, in je še oče mislil, da ga je srečala pamet in bo obveljala njegova.

Pa je bilo veselje prezgodnje.

Drugo jutro, tiho je bilo še v hiši, je Janez potrkal na Rozalina vrata.

„Rozala!“ jo je poklical.

„Koj, koj vstanem!“ je odgovorila.

„Ni še treba,“ je rekel Janez, „le to ti povem, da boste vedeli. Služit grem!“

„Jezus, Janez!“ je zaklicala Rozala. V njeni besedi je bilo močno začudenje in še prošnja, naj ostane. Vstala je in se oblekla, a ko je odprla, je stopal Janez s culo v roki že nizdol po poti. Stopila je na vežna vrata in gledala za njim.

Jutro je bilo jasno, le tam doli od Save so se trgale megle in se vlekle nizko nad travniki in preko gozdov. Od vsepovsod se je glasilo ptičje petje, polno majskega veselja in življenja.

Ko je tako stala in gledala za njim, ki je že izginil onkraj ravnice v gozdu, je prišel od kajž Mihov Ovrenc.

„Zgodnja si, Rozala,“ jo je pohvalil in še vprašal, če je Janez vstal.

„O, je, je“ mu je povedala, „in tudi šel je že.“

Mislila je, da jo bo Ovrenc vprašal, kam se mu je mudilo, a še začudil se ni.

„Potem je pa prav!“ ji je rekel in odšel za Janezom.

Rozali se je posvetilo in je vedela, da sta bila Janez in Ovrenc zmenjena in da se peljeta na Jesenice v tovarno.

XIV. „Dobro si napravila!...“

Prišel je junij. Trava je v pripekajočem solncu dozorela in izpred hiš je bilo slišati klepanje kos, s travnikov je prijetno dehtelo po suhi mrvici, po potih so škripali visoko naloženi vozovi, ki so jih v vse strani vlekli upogneni voli, buleč izpod jarma predse z velikimi, vdanimi očmi in otepajoč se z repom nadležnih brencljev. Oddaljeno v gozdu se je poredkoma še oglasila kukavica, kot bi ji že zamiral glas v ogoseničenem grlu, tuintam je rumeno švignilo iz zelenega gozda in na češnji ob robu se je oglasil kobilar, v zraku so se pa tehtale postovke, se spuščale v polje in se spet dvigale in se tehtale dalje ali pa sedale v vrhe visokih dreves in na križ na zvoniku, v katerem so se oglašali nepočakani mladiči. Srakoperji so posedali po preklah in najvišjih vejah, ki so molele iz grmov ob mejah, se kakor pšice poganjali v zrak za mrčesom in spet priletali na prejšnje mesto. Po pokošenem in pograbljenem svetu je skakal kos in stikal za golaznijo in čvrčečimi kobilicami, ki se niso mogle več kam skriti.

„Danes je pa že taka pripeka, da človeku kar srce zastaja,“ je rekla Primka, ki je bila med grabljicami na velikem Rožmanovem travniku ob Lipnici, in si je otrla s predpasnikom svoj suhi obraz.

„Do večera boš še mokra!“ je pripomnila Rožmanka in hitela grabiti, da bi se dninarice, ki se jim ni kaj mudilo, podvzale.

„Kmalu, da bo res!“ je rekel sam Rožman in pogledal proti Kroparski gori, če se že nad njo kaj mota, kar bi bilo znamenje, da je treba res pohiteti. Nič se ni kazalo in je mirno otvezel žrd, ki jo je upognila čez seno Lovračeva in se spustila smeje se po njej na tla.

Rožman je prijel konja pri brzdi in voz se je tiho premaknil in puščal za seboj globoke kolesnice, tam onkraj travnika je pa zaškripal čez široki prod, v katerem se je gubila upadla Lipnica, ker je šla večina njene vode po strugi na mlin, mimo katerega je zavozil Rožman na cesto in potem na ovinek proti domu.

Grabljice so zgrabljale naprej in grabile proti drugi skupini, kjer so bile Justinova teta, Mihova Franca, Potovka, ki jo je bila preprosila Rožmanka, naj pride pomagat, in ji je obljubila poleg dnine še vse piščance pri paru po grošu ceneje, kakor pojdejo. Okoli voza so zgrabljale, katerega je nakladala Rozala in ga je tlačil pastir, ki so ga na pomlad najeli.

„Moških manjka, moških,“ je bila Justinova teta glasna.

„Dobro, da smo dobili kosce in so jo tako hitro vrgli. Spravimo pa že sami!“ je menila Rozala in zajemala z vilami šumeče seno iz zagrabkov in ga metala na voz.

„Tudi ženskih rok ni preveč za tak travnik,“ je ugotovila Potovka. „Kaj pa, da ne pride Mlinarjeva pomagat, saj je doma!“

„Ne mara žuljev, ko bo gospa!“ se je zasmejala Mihova Franca.

„Pred hišo, sem jo videla, sedi in nekaj šiva,“ je povedala Rozala.

„Balo, balo. Pa ne, da bi se ji mudilo?“ je vprašala Justinova teta in čakala, da Potovka strese kaj novega.

„Kaj bi se ji mudilo, saj čaka Janeza!“

„Janeza?“ so se začudile vse tri Potovki, ki se je nasmehnila in ji je očitno dobro delo, ko je videla, kako je vse presenetila s svojo novico, katero je dopoldne mimogrede ujela, ko je govorila z Mlinarjem in ga je vprašala, kako je z Manico in Petričem. Mlinar ni bil zapet. Pobahal se je in računal, da bo Potovka še gorko raztrosila pri Rožmanovih, kar ji zaupa, in se mu je potem le čudno zdelo, da je Rožman vozil mimo mlina in ni črnil. Potovka Rožmanu samemu ni hotela praviti in tudi Rožmanki ne, da bi ne povzročila kakih besed in jeze kar na mestu. Zdaj se je pa ozrla, kje je Rožmanka, in ko je videla, da je še toliko oddaljena, da ne bi utegnila slišati, je dala prst na usta, češ, naj ohranijo zase, kar jim pove.

„Kaj se čudite, kakor da bi že ne vedele!“ je začela privito in jih pogledala.

„Res ne vemo, povejte, povejte, kako jel!“ sta silili v Potovko Justinova teta in Mihova, Rozala je pa molčala, dasi jo je

Potovka s svojo novico vznemirila in bi rada, da bi brez ovinkov hitro povedala, kar ve.

„Janez je dobil že del dote...“

„Ooo!...“

Rozali je bilo, ko da jo je zabodlo, in se ni čudila z onima dvema.

„Na posodo je prosil, da odplača v Ljubljano, pa sta se zmenila. Šestdeset in dvesto mu je odšteli in Manica mora čakati na Janeza.“

„In Petrič?“ je bila radovedna Justinova teta.

„Oče ji ga izbija iz glave, ona joče po njem.“

„Potem ne bo čakala Janeza.“

„Kaj ne bo čakala Janeza!“ je bila Potovka huda, da si upa Justinova teta dvomiti v resnico njene novice. „Ali naj gre za Petričem, ki ji več ne piše, in ne ve, kje je? Pred mesecem ji je zadnjič pisal, je povedal Mlinar in je bil vesel. Tako je, Mica, in Manica čaka Janeza in zato bi se spodobilo, da bi prišla sama od sebe pomagat in pustila šivanje.“

Justinova teta je obmolknila in verjela.

Rožmanka je prigrabila v bližino in povprašala, kaj novega pripoveduje Potovka.

„O nič takega, mati Rožmanova, le o Manici smo govorili in dejali, da bi prišla lahko pomagat, ko je tako blizu in vidi, koliko dela imate!“ je urno povedala Potovka.

Dekleti sta se spogledali in se čudili njeni pretkanosti, Rožmanka je pa odvrnila, da bodo opravili tudi brez Mlinarjeve in da je bolj zadovoljna, da je ni. „Že zaradi očeta, ki bi mu ne bilo prav, ker je ona vsega kriva,“ je rekla — in zaobrnila so pogovor, kar Justinovi teti Mici ni bilo všeč in je o vročini in vremenu trdovratno molčala.

Voz je bil naložen, Rozala je vpregla konja, ki je privezan k jesenu čakal sredi travnika in hlastal po listju.

„Rozala, kar pastir naj pelje naokoli, ti pa stopi domov čez Laze, da boš pomagala očetu izložiti. Ta voz naj izložita sama in ti se vrni z onim. Tretjega bomo že zvečer razložili.“

„Prav,“ je bila Rozala zadovoljna z materinim navodilom in odšla preko travnika in izginila med leščevjem.

„Kakor nalašč,“ je pomislila, ko je stopala vkreber. Potovkino novico o posojilu in doti je premišljevala in jezna je bila sama nase, ker ji ni prišlo na pamet tedaj, ko je Janez potrebo-

val denar, da bi mu ponudila svoje prihranke in bi mu ne bilo treba prositi Mlinarja in se tako ponižati. Janezu bi pomagala, doma bi ostal in nihče bi ne vedel, da mu oče ni hotel dati.

„Kaj, če bi zdaj Mlinarju denar vrnila?“ se je vprašala. „Janez bi se potem lahko vrnil, saj meni se ne mudi, da bi mi moral kaj vrniti. Pa še Manici bi bilo prav, če ga res ne mara!“

Nasmehnila se je in kakor upanje, da bo še vse dobro, se ji je zasvetilo v očeh in vsa vesela in zgovorna je bila, ko je prišla do doma, kjer je Rožman pravkar zapeljal voz skozi velika vrata na dvorišče.

„Poglejte, skoraj pred vami sem prišla, oče,“ je rekla in zletela na pod.

„Prav,“ ji je dejal Rožman in se še jezil na ovinke in slabo pot, po kateri je tako nerodno voziti in se bojiš, da se ti zdaj zdaj vse prevrne. Odpel je žrd in jo potegnil na tla, stopil na os in ob ročici na seno in vzel senene vile, ki mu jih je dala Rozala s poda, in je ž njimi zmetal ogromne plasti mrve, ki jih je Rozala sproti spravljala na kup.

Ko sta bila gotova in se vsa razgreta in prepotena brisala, je menila Rozala, naj se oče odpočije in počaka drugega voza, s katerim naj se potem vrne, da še zadnjič pripelje. Rožmanu je bilo prav in Rozala je zgrabila voz pri zadnjem koncu, ga odnesla, stopila h konju in v polkrogu zapeljala iz dvorišča. Pred hišo je ustavila, vzela izpod kamena pod klopjo ključ, odprla večna vrata in vstopila v svojo kamrico. V majhni skrinji je imela v železni škatli spravljene svoje prihranke, katerih se vseh šest ni dotaknila, da bi jih kaj rabila, ker z obleko in obutvijo, ki jo je dobivala poleg plače, je bila zadovoljna, pač pa jih je večkrat preštevala in bila vesela, koliko dote že ima, če bi se kdo oglasil in maral za njo. Šestindvajset zelenomodrikastih podobic je naštela in še jih je nekaj ostalo.

„Ali bi ali ne bi, ali bo prav ali ne?“ ji je šlo še skozi možgane, a odločila se je trenutno, pobrala bankovce in jih zavozlala v vogal rute...

Rozala ni slišala, kako je škripal voz, kako so odskakovala kolesa preko kamenov v kolovozu, tudi njeni odgovori so bili kratki in nič se ni prešerno smejala ko po navadi, če jo je kdo podražil. Kako naj reče Mlinarju, ko mu vrne denar, to jo je imelo. Vozila je že po cesti proti mlinu in še ni našla prave besede.

Na klopi pred mlinom je še vedno sedela Manica s šivanjem v roki.

Rozala je zaustavila konja.

„Manica, ali so oče doma?“ je vprašala.

Manica je dvignila obraz, ki je bil nekam pegav. Začudeno je pogledala Rozalo, ki je šla prej kar tako mimo.

„So“, je rekla. „Kaj pa bi jim rada?“ je še vprašala in poklicala očeta.

Preden se je pojavil Mlinar v vežnih vratih, je Rozala povedala Manici, da je prinesla denar, ki si ga je Janez izposodil.

„A tako?“ je rekla Manica in Rozala je videla, da je nalahko zardela.

„Kaj pa Rozala, imaš kaj za mlin? Dolgo vas ni bilo, ste prebrali kaj, pa se spet premislili?“ je iz veže še govoril Mlinar, ko je zagledal pred vrati Rožmanovo deklo.

„Nič mletve ni, le oni Janezov denar je tu!“ je odvrnila Rozala in odvezala ruto.

„O,“ se je zavzel Mlinar, „pa ne da bi tako hitro zaslužil!“ Kar tako je rekel in ni čakal odgovora, ker je sklepal, da je že Potovka opravila svoje in je ponosni Rožman rajši odšel, nego bi bil sin komu dolžan. „Popušča, popušča,“ si je mislil in bil zadovoljen in preštel bankovce in povedal, da je prav.

„Na obresti tako ni šlo,“ je še rekel in izginil v hišo, Rozala pa k vozu in v travnik, kjer je je bila sama dobra volja in šala...

Ko je prišel Rožman čez Laze na travnik, je bilo že vse pospravljeno: grabljice so že zadnjo mrvo okoli voza spravljale v rjuho, ki jo je potem zadela Rozala kar na glavo, da bi jo nesla.

„Kaj boš nosila,“ je rekel Rožman, „bo že šlo še to na voz!“ In so spravili za verigo pod žrd tudi rjuho in Rožman je veselo pogledal po travniku in še dejal: „Pa smo lepo ščedili, hvala Bogu!“ in pognal konja.

Grabljice so se vračale po stezi čez Laze na Češnjico in še dolgo je bilo slišati Rozalin smeh, ki je zvenel prav do mlina in ga je mogla Manica slišati.

„Saj se ni tako mudilo, Rožman!“ je izpred vrat zaklical Mlinar in stopil proti cesti.

Rožman je postal, pogledal proti Kroparski gori in je videl, da se že zbirajo nad njo oblaki. Pokazal je z roko tja gori:

„Vidiš, že se temni nad Kropo; če bi čakali, bi ga še močilo!“ In je hotel oditi za konjem.

„Nisem mislil sena, oni denar!“ je pojasnil Mlinar.

Rožman je pogrknil in ga debelo pogledal.

„Tistih dvesto in šestdeset goldinarjev, ki sem jih posodil Janezu, da je plačal v Ljubljano. Za nje se ni mudilo...“

„No?“ je bil Rožman kratak. Da ga je zbolelo, ni hotel pokazati in na jasno bi prišel rad.

„Pa si jih le vrnil in kar po Rozali!“ je bil Mlinar kakor užaljen.

„Je vseeno, samo da je v redu!“

„V redu, v redu!“ je potrdil Mlinar in še gledal za Rožmanom, ko je šel pripognen ob konju in vsakotoliko pomajal z glavo...

Grabljice so povečerjale in odšle, ker nebo so prepregli vsečez temni oblaki, izza gor je švigala bliskavica in je odmevalo votlo grmenje, lastovke so letale nizko pri tleh, potegnil je veter in od gorenje Savske doline se je videlo, kako lije in se bliža ploha.

Ko so ostali sami za mizo in je Rožman nagatil svojo čedro in jo zažgal, je vmes govoril v presledkih:

„Rozala, zdaj mi pa povej, kaj je z Mlinarjem?“

Rožmanka je pogledala Rozalo, ker ni vedela, kam merijo besede.

„Saj ne boste hudi, oče. Jezilo me je, ko je povedala Potovka, kako se baha Mlinar, da je Janezu posodil, in še kar na doto. Pa sem vrnila s svojimi prihranki, da mu zavežem jezik!“

„Glej jo no, Rozalo!“ je bila mati presenečena in vesela.

Rožman je vzel čedro iz ust in je pljunil, potem pa je rekel:

„Dobro si napravila. Prav je! Vrnil pa ti ne bom, naj ti sam odšteje!“

„Bom pa čakala, dobim še obresti!“ se je zasmejala Rozala, ki se je iz očetovega molka in kratkih besed med večerjo bala nevihte, a je vse minilo tiho in mirno kakor zunaj, kjer se je že prevedrilo in so izmed pretrganih oblakov s temnomodrega neba lile migljajoče zvezde spokojno svetlobo v osveženi junijski večer.

XV. Med plavžarji.

Janez je bil vaje dela in se ga ni strašil, a na Jesenicah bi prvi teden popustil in se vrnil, če bi se ne sramoval in se ne bal, da se mu bodo smejali in ga dražili. Nak, tega ni maral doživeti in tudi očetu ne pokazati, da se je skesal. Premagal se je in vztrajal in postal živ stroj. Od šeste do šeste je dan za dnem v družbi z Mihovim Ovrencem nakladal v železen voziček-regljač zdaj železno

rudo zdaj koks in potem sta potiskala naloženo na plavž in se spet vračala, kakor deset in deset drugih, vsi v vrsti in zapored, skoraj do minute natančno.

„Kako ti ugaja?“ ga je vprašal Ovrenc prve dni.

„Bo že,“ se je zlagal, ker tudi njemu ni maral tožiti in pokazati, kako se težko uživlja v novo delo.

„Saj bi še ne bilo tako pusto, če bi ne bilo ob žrelu tako peklenško vroče, kaj?“

„To, to!“ je priznal Janez, zase pa mislil, da je vse peklenško, kar je v zvezi s plavži.

„Trd je trd, delavski kruh, Janez! Lepše je kmetovati, ko si sam svoj gospod na njivi, na travniku, v gozdu. Pehaš se res, a delaš v svojem in zato z veseljem. Kar ne zmoreš danes, odložiš na jutri, nihče te za to ne zgrabi, nikomur nisi odgovoren. Tu pa te ne izpustijo iz oči in vlečeš ko črna živina in, če ti ni prav, pojdi! Delaš, vlečeš za žive in mrtve in one goldinarčke ti vržejo kakor psu. Pasje je vse to, pasje!“

Ovrenc je govoril, kot bi bral Janezove misli, ki so romale za pogledom proti Jelovici in šle preko nje k svetemu Primožu na Jamnik in se še spustile nizdol, kjer so se belile češnjiške hiše, zeleneli travniki in valovilo žito.

Vrgel bi kramp in lopato, pustil regljače, naj jih nakladajo in potiskajo drugi, ki nimajo doma ne konj ne volov in ne vozov, ki nimajo njiv in travnikov in gozdov. Spomnil se je prilike o izgubljenem sinu, ki jim jo je stari župnik v šoli tehtno in na dolgo pripovedoval in razlagal, in bridko je doživljal vzdih izgubljenega: „Koliko najemnikov mojega očeta ima kruha v izobilju, jaz pa tukaj od lakote ginem! Saj bi se vrnil, saj bi šel, če bi bil oče tak ko oni v zgodbah. Pa ni; trd je, nepopustljiv. S pikro besedo bi ga sprejel: „Aha, mislil si, da me uženeš, pa si se sam!“ Taka bi bila njegova beseda, ko bi ga zagledal, in še zasmejal bi se zraven zmago-slavno in porogljivo kot zna le on, kadar je nataknjen in mu ni kaj prav ali ga kdo izzove.

Tako je mislil Janez in trpel in vztrajal ter od tedna do tedna spravljal zaslužek in računal, kdaj prisluži toliko, da bi vrnil Mlinarju. Saj mu je dal na doto, a Manica bi mu utegnila kdaj to očitati. Delavci so ga imeli zato za stiskača in smejali so se mu, ko ni nikdar nikamor stopil in si ničesar privoščil, da ne bi zapravil.

„Obogateti misli, hahahaha!“

„Takega res še ni bilo med nami!“

„Pa je gruntarski povrhu!“

„Taki so navajeni na kupe in grabijo in grabijo!“

„Naj stiska, bogastva z žulji ne bo nagrabil!“

„Kaj ga je le prignalo sem gor?“

„Z očetom sta se sprla in ljubezen je po sredi.“

„Hahaha, pa pusti radi tega grunt! Če bi bila zlata, ne bi šel zanj delat!“

„Vsak ima svoj prav!“ jim je kratko odvrčal Janez, ko je moral poslušati take besede in bil kljub vsemu prepričan, da je Manica le vredna njegovega trpljenja. Tudi Ovrenc se mu je smejal in ga skušal pregovoriti, naj bi se z očetom poravnal in poiskal drugega dekleta, ki bi ga čakalo in bi je ne bilo za pet ali več let.

„Le kako, da jo moreš imeti še vedno rad, ko si toliko prestal radi nje?“ je bil Ovrenc radoveden.

„Kako, kaj vem! Mislim pa, da prav za-to, ker sem toliko prestal in bi ne mogel preboleti, če bi jo kdo drugi dobil!“ je bil Janez odkrit.

Tako so tekli dnevi in tedni in, ko so v travnikih zažvižgale kose in je zadišalo v ozračju po mrvi, je prišlo Janeza domotožje in sanjal je domov. Sekel bi, Manica bi prišla pomagat, skrivši bi se lepo pogledala in vse bi bilo razodeto. In potem bi prišla še žet in lepega dne bi se zmenili in bi stopila z očetom k Mlinarju...

V to domotožje je prišla Ovrnčeva beseda:

„Janez“, mu je rekel, „Šmaren bo kmalu in sveti Rok. Spodobi se, da pogledava malo domov. Saj je še meni dolgčas, ko nisem bil od maja doma, kaj še le tebi!“

„Domov, nak, domov ne pojdem! Na Dobravo bi pa šel na svetega Roka dan. Še vsako leto sem bil, lepo je.“

„Bova se pa na Dobravi dobila in se zvečer vrnila. Jaz pojdem že prvi praznik,“ je povedal Ovrenc svoj načrt.

In Janez je odšteval dneve. Ni mu bilo toliko za Dobravo in svetega Roka, mislil je le na Manico, ki bo gotovo prišla k deseti maši. Prijazna bo, nič več taka, kot je bila na Ovšišah, ko je zavrgla lect. Onega ni več, Mlinar je gotovo držal besedo in jo prepričal, da je on, Janez, bolj vreden njene ljubezni. Podražil jo bo, če bi še zavrgla srček, in se mu bo nasmehnila ter ji bo kupil lepšega, kakor je bil oni nesrečni. In lepo ga bo pogledala in nageljček z rožmarinom in roženkravtom, ki ga bo imela na prsih, mu bo dala, da si ga dene za klobuk in se postavi ž njim. Pa naj gledajo,

pa naj nesejo očetu, kako je bil na Dobravi vesel! Bo videl, da Janez ne popusti, da hoče zmagati!

• Od dne do dne je bil bolj vesel v svojem pričakovanju in zgodilo se je celo, da je zašel v gostilno in bil zgovoren in dobre volje in so njegovi tovariši ugibali, kaj ga je spreobrnilo.

„Ali si uvidel, da s stiskanjem nič ni in da je bolj pametno, če se vržeš po nas?“ so ga spraševali in Janez jim je pritrjeval in se smejal z njimi.

XVI. Rožmana vrže.

Na ovčiškem polju so želi, ko se je oglasil zvon in kratko zaklenkal v avgustov popoldan. Žanjice so postale in se izpraševale, kdo bi bil tako bolan, da ga previdijo. Stare ženice in nekaj očancev in otrok, ki so šli proti cerkvi, da pospremijo Boga, so izpraševale, komu nesejo zadnjo popotnico. Nihče ni nič vedel in ozirale so se proti cerkvi, da bi videle, kam pojdejo.

V cerkvi so odpeli previdniško pesem, stari župnik je blagoslovil navzoče in odšel s cerkovnikom, ki je zvončkljal in nesel luč. — Srebrno je pel zvonček, sklonjen je šel župnik in žanjice so videle, da gredo proti Češnjici.

Ko so se spremljevalci tam izpod gozda vračali, so povedali, da je Rožman bolan.

„Rožman?“ so se čudile žanjice in ugibale, kaj ga je vrglo, ko so ga še v nedeljo videle.

„Star je, star in gnal se je preveč!“

„Vse je hotel sam opraviti, pa v takih letih!“

„Jeza ga je, jeza in žalost!“

„Nič čudnega, če pa gre Janez in mu take dela!“

„Saj je res lezel nekam skupaj zadnje čase.“

„No, zdaj se bo pa moral Janez le spametovati in se vrniti.“

„Doma bi ostal.“

„Ko sta pa oba tako trmasta, eden bolj ko drugi!“

„Tudi bogatija ima svoje križe.“

„In še kake! Pri Mlinarju je tudi narobe. Manica se kuja, a nikakor ni vesela!“

„Že ve, zakaj...“

„E, pa vendar ne...“

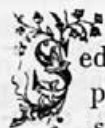
„Nič ne rečem, samo mislim, da bo moral Janez pohiteti...“

Zasmejale so se in pozabile na Rožmana in obirale Manico in Janeza, ki bi ga marsikatera marala, če bi jo vprašal. Tako pa je govorila prikrita zavist iz njihovega opravljanja.

Čez dobro uro se je vrnil cerkovnik in je povedal, da je z Rožmanom slabo. Ves rumen da je in v želodcu da ima take bolečine, da ne more skoro nič uživati. Kar nepričakovano da ga je vrglo in da je župnik svetoval, naj pošljejo po zdravnika.

Fr. Kafol:

Našim mladim sadjarjem!

edaj, ko nastopa zimski čas ter smo s polja pospravili vse pridelke, pričnemo tudi razmišljati, kaj bi bilo v našem gospodarstvu potrebno popraviti, preurediti, nakupiti in izboljšati.

Vsako kmetsko posestvo poseduje tudi sadovnjak, ki je navadno v bližini poslopja, na travnikih, le redko tudi na pašnikih, ob cestah in poteh ter njivah. Če pogledamo v te naše sadovnjake, nam običajno sedaj v jeseni nudijo prav žalostno sliko. Naši slivniki so gotovo v tem pogledu najbolj zanemarjeni. Vse raste križem, veje so polomljene, nobena sliva nima pravega vrha, vse je pregesto, lišajevno itd. Zares, žalostna slika!

Nočemo naštevati še drugih hib in napak, ki jih opažamo na sadnem drevju blizu domačije, ampak poprimimo se rajše takoj navodil, ki nam povedo, kako je treba drevje oskrbovati, da nam bo donašalo redne dohodke. Predno pa to začnem, hočem opozoriti na važnost sadjarstva za naše kmetijstvo.

Predvsem se moramo zavedati, da je sadje, zlasti jabolka, najvažnejši božji dar, ki je podeljen nam hribovskim Slovencem. Nikjer na svetu — razen na pobočjih Alp, ki se raztezajo severno in zapadno od nas (južna Avstrija, severna Italija), — ni tako prikladnega podnebja za pridelovanje jabolk. Jablana zahteva za svoj razvoj predvsem z a v e t n e l e g e, d a l j e z r a č n e i n d o v o l j z e m e l j s k e v l a g e i n z a d o s t n o g l o b o k o i l o v n a t o z e m l j o, v k a t e r i j e d o v o l j a p n a. Naše mirne dolinice, pobočja hribov, obronki gozdov, če odgovarjajo navedenim pogojem, so najizrazitejše in najboljše lege na svetu za pridelovanje jabolk. Ni zastoj slovensko jabolko, ki drugače potuje v trgovini pod nemškimi imeni v tujino, čislano in obče priznано kot najbolj okusno in lepo barvnato, ki ima poleg tega izboren vonj in okus. To vedo dobro tujci

od nekdanj, zato hodijo k nam kupovat sadje, ki ga lepo sortirajo in pripravijo primerno za trgovino ter prodajo z velikanskimi dobički navadno v jutrove dežele.

Svoječasno, pred približno 80 leti, se je pridelalo v naših krajih veliko več sadja, ki se je prodajalo preko Trsta in Reke v Egipt in drugam. Iz arhiva Kmetijske družbe je posneti, da je na pr. okoli l. 1840. marsikateri kmetovalec na Gorenjskem, zlasti pa na Štajerskem prejel samo za jabolka 300, pa tudi do 800 goldinarjev. Kaj je ta vsota pomenila, naj si vsakdo sam izračuna.

Nočem naštevati raznih drugih koristi, ki jih nam donša sadjarstvo, ker bi nas predaleč vedlo. Namen tega članka je, vzbuditi zanimanje in zmisel za to dobičkanosno panogo našega gospodarstva. Pomniti je, da je ravno sadjarstvo za nas Slovence poleg živinoreje in mlekarstva, in kar je s tem v zvezi, ter gozdarstva najvažnejša panoga našega kmetijstva. Kako sadje oskrbujemo in negujemo, pa prihodnjič.

KOTIČEK ZA DEKLETA.

Mano:

Kako spravimo nekatere povrtnine za zimo.

Da imamo tudi pozimi dovolj izpremembe v hrani, moramo poskrbeti sedaj v jeseni. Naše poljske pridelke spravimo navadno v kleti, ki morajo biti zračne, suhe in ne pretemne. Krompir nasujemo v kleti na kup in ga od časa do časa pregledamo in odberemo gnilega. Repa, koleraba, korenje, pesa se tudi navadno vsuje na en kup v kleti ali pa se zakoplje na prostem v zemljo. Veliko večino teh pridelkov je tudi težko drugače spraviti. Manjše množine, ki bi jih radi ohranili prav dolgo sveže in da nam ne puhnejo, spravimo v pesku. Pesek mora biti suh. Tudi jabolka shranimo najbolje v pesku v kakem zaboji. Na plast suhega peska, ki jo nasujemo v zaboj, polagamo jabolka drugo poleg drugega, a tako, da se ne dotikajo. Na to plast nasujemo zopet peska in nanj jabolka, dokler ni zaboj poln. Na ta način spravimo lahko tudi grozdje, ki ima trde jagode. Spravljanje jabolk med okna ni dobro. Peso lahko pripravimo za zimo tudi takole: Skuhamo jo do mehkega, olupimo, zrežemo na tanke rezine, jo vložimo v lončene posode (lonce), vmes potresemo soli, hrena, zrezanega na tanka kolesca, in kumno. Potem zalijemo vse skupaj s prekuhanim vinskim kisom, da stoji kis nad peso in zavežemo lonec s pergamentnim papirjem. Tako imamo pesino solato vedno pripravljeno. Kadar jo rabimo, jo vzamemo iz lonca na krožnik in zabelimo z oljem.

Zeljate glave, ki jih rabimo za solato, spravimo v suhi kleti najlepše na ta način, da vsako očiščeno glavo posebej privežemo za štor na dolge drogove, ki smo jih v ta namen pripravili v kleti pod stropom vodoravno od zida do

zida. S konopcem privežemo na drog glavo poleg glave tako, da prosto vise navzdol in se ne dotikajo druga druge. Tako se nam najdaljše ohranijo in jih tudi lahko večkrat pregledamo, če nam katera ne gnije.

Salato-endivijo pusté mnogokrat kar na prostem tam, kjer je rastla. Pred mrazom jo pokrijejo z deskami, ki pa ne smejo pritiskati na rastline pod njimi, povrhu desk pa položé slamo. — Ker spada peteršilj pri nas med najvažnejše začimbe, ga tudi skušamo ohraniti. To storimo s tem, da močne korenine posadimo v zaboje z zemljo in spravimo na toplo, kjer nam vso zimo poganjajo in nudijo vsaj sproti malo zelenih vejic. Lahko pa peteršilj sedaj tudi požanemo, raztegnemo po papirju in potresemo s soljo. Posušimo ga na zraku, dokler ni prav suh. Potem ga vložimo v glinast lonec, ter na novo posolimo. Kadar ga rabimo, ga namočimo v vodi, da se zmehča in je tak kot svež. — Sadje, pri nas jabolka in hruške, ohranimo lahko za več let s pravilnim sušenjem. Lahko sušimo sadje olupljeno ali neolupljeno. Vsak sad treba najprej obrisati. Potem ga razrežemo na enakomerne krlje ali pa tenke rezine. Naložimo ga na deske ali na pekačo in položimo v peč, ki pa ne sme biti tako vroča, da se nam sadje skuha in se naredi na njem trda skorja. Sadje naj se v peči tudi popolnoma ohladi, predno ga vzamemo ven, drugače rado plesni. Suho sadje potem pustimo ležati na zračnem suhem prostoru kakih 8 dni, da popolnoma izhlapi. Med tem ga večkrat premešamo. Nazadnje ga shranimo v snažne suhe zaboje in povrhu potresemo s suhim žaganjem ali peskom. Zaboj se ne sme dotikati vlažnih tal.

Navedli smo nekaj načinov spravljjanja zimnice. Ako katera naših čitateljic ve kak drug način spravljjanja te ali one povrtnine, naj sporoči v uredništvo. Gotovo ji bomo vse hvaležne za koristen nasvet, ker več glav več ve in marsikatera skrbna gospodinja je z razmišljanjem in poskušanjem iznašla kaj novega, kar je v korist nam vsem.

Marmelada iz kutin je poceni in jako uporabna, zato si jo lahko privoščiti tudi kmetska hiša. Naredi se takole:

Kutne zreži neolupljene na kose (izloči trdo sredino), deni v emailirano kositerno posodo, dolij le toliko vode, da se ti v začetku ne zasmodi in kuhaj med večkratnim mešanjem tako dolgo, da se sadje zmehča in zgosti. To mezgo pretlači skozi sito. Pretlačeno marmelado stelitaj in dodaj na vsak kilogram $\frac{1}{2}$ kg sladkorja. Kuhaj skupaj s sladkorjem še nekaj časa in ko je gosto, da težko kane od žlice, deni še toplo v kozarce in zaveži s pergamentnim papirjem.

Divji kostanj. Pravijo, da odpravlja nadležne bradavice. Ker je ravno doba divjega kostanja, opozarjamo tiste, ki nosijo po rokah nezaželjene bradavice, naj si umivajo roke pogostokrat z vročo vodo, v kateri so pokuhale zdrobljen divji kostanj. Poskusite, pravijo, da pomaga!

ORGANIZACIJSKI VESTNIK.

Kaj bodo delala naša društva v zimski dobi?

I. Knjižnica. Vsako društvo mora preskrbeti svojim članom dovolj knjig in jim iste izposojati za čitanje na domu. Vsako društvo mora samo kupiti

kakih 12 knjig in te zamenjati, kadar so prečitane, z drugimi iz naše centralne knjižnice v Ljubljani. (Glej pravilnik te knjižnice v št. 6. letošnje Grude.)

II. Večerni sestanki, kjer se čita „Gruda“ ali kaj drugega in se potem o prečitnem razgovarja (debatira).

III. Predavanja. Na sestanku predavateljev, ki se je vršil dne 2. X. 1928 v Zvezinih lokalih v Ljubljani, se je sklenilo prirediti predvsem predavanja iz sledečih predmetov:

I. Državno-pravne (ustanovno-politične) teme. Iz teh predavanj naj bi odnesli poslušalci pravilno razumevanje pojmov o državi, centralizmu, avtonomiji, federalizmu, o ustavi in borbi za revizijo iste. Dalje o demokratizmu, lažidemokratizmu, parlamentarizmu itd.

II. Državna gospodarska politika in vpliv te politike na posamezne gospodarske edinice. Iz teh predavanj naj uvidijo poslušalci važnost trgovskih pogodb, carinske politike, davčne politike. Poglobiti treba razumevanje za državni proračun, pokazati kako se zbirajo državni dohodki, kako pa trošijo. Naša borba je borba za državni proračun.

III. Narodno-gospodarske teme. Prikazati je treba gospodarsko geografijo Slovenije in cele države. Kako naj gospodari Slovenija z ozirom na državni trg, kako država z ozirom na svetovni trg.

VI. O vprašanju miru in vojne. O odnosih med narodi. Društvo narodov in druge mednarodne ustanove.

V. O kmetiskem gibanju v raznih državah. O ciljih tega gibanja. Kmetška politika je narodna politika, ki jo lahko odobravajo vsi stanovci.

O boljševizmu in ruskemu kmetu. Boljševizem in njegov vpliv na svet.

VI. O slovenstvu in o jugoslovanstvu.

VII. Ker je kmetška politika narodna, vodi kmetška stranka tudi delavsko, industrijsko ter trgovsko politiko. Kaka delavska in industrijska politika je v skladu s kmetško politiko?

VIII. Razne aktualne teme: O radiu. O meteorologiji in elektriki.

IX. Strokovna predavanja iz: živinoreje, prašičereje, reja drugih domačih živali, mlekarstvo, pridelava krme, obdelovanje zemlje, o sadjarstvu, poljedelstvu in umetnih gnojilih, o škodljivih in koristnih žuželkah.

Posamezni predavatelji so na to izjavili, da bodo predavali o sledečih predmetih:

Prof. dr. Veber: 1. Naloga inteligence v narodu. — 2. Kmet in delavec.

Prof. Volavšek: 3. Gospodarski zemljepis Slovenije in naše države. — 4. Domači in inozemski trg.

Prof. P. Modic: 5. Državna gospodarska politika in njen vpliv na zasebno gospodarstvo, posebno na kmetijo.

Geom. Mravlje: 6. Politične stranke in njih pomen v splošnem. — 7. Naše politične stranke. — 8. Slovenska kmetška stranka in njen pomen za naš narod.

Fr. Kafol: 9. O strokovnih organizacijah kmetškega ljudstva (o združništvu, Kmetijski družbi, o Kmetijski zbornici).

J. Karadjole: 10. Razvoj kemije in njen pomen za bodočnost s posebnim ozirom na kmetijstvo.

Dr. J. Novak: 11. O slovenski narodni misli. — 12. Kako more in mora razumeti idejo narodnega jedinstva pameten Slovenec. — 13. O delovanju slovenskih strank med vojno in po vojno. — 14. Politična borba med Slovenci za

- vero, cerkev in duhovščino ter borba proti. — 15. Liberalizem in klerikalizem.
- R. Grk: 16. Boljševiška revolucija in njen pomen za Rusijo in svet.
- Dolfe Šauer: 17. Kaj je država, cilji države itd. — 18. Organizacija države in ustava. — 19. Centralizem, federalizem, avtonomija, absolutizem, hegemonija, demokracija.
- Dr. D. Lončar: 20. Socijalna zgodovina slovenskega kmeškega stanu.
- Al. Prepeluh: 21. Kmet in zemlja. — 22. Borba kmeškega ljudstva raznih držav za kmečko državo.

Strokovna predavanja.

- Razni predavatelji: 23. O živinoreji. — 24. O prašičereji. — 25. O sadjarstvu. — 26. O vrtnarstvu. — 27. Poljedelstvo in travništvo. — 28. O škodljivih in koristnih žuželkah. — 29. O mlekarstvu in sirarstvu i. t. d. — 30. Zdravstvo in higijena. — 31. O radiu in njega pomenu. — 32. O prometnih sredstvih po morju. — 33. O zrakoplovstvu. — 34. Iz živalstva in rastlinstva. Pričakujemo, da se bodo javili še drugi predavatelji, tako da bo izbira večja in da bo mogoče vsem društvom ustreči.

S tozadevnimi okrožnicami smo že sporočili vsem društvom sklep zveznega odbora, da mora vsako društvo skrbeti, da priredi tekom letošnje sezone vsaj po 10 predavanj. Prigibno smo okrožnicam priložili tudi seznam letošnjih predavanj, ki jih more Zveza nuditi našim društvom. Nekatera društva so se takoj prijela dela in imela že po več predavanj, dočim druga društva še niso sestavila programa predavanj in tudi sploh ne odgovorila na prejete okrožnice. Zato jih pozivamo, da čimprej sestavijo načrt predavanj in sporoče Zvezi, za katera predavanja so se odločila in kedar naj se vršijo. Da bodo imela društva lepši pregled objavljamo seznam predavanj tudi v tem članku.

Opozarjamo torej še enkrat vsa društva, da napravijo cel načrt in seznam predavanj, na katere računajo, ali pa da zaprosijo Zvezo vedno vsaj 14 dni preje za predavanje katero želijo, da se vrši v njihovem kraju.

III. Gledališke predstave. Kjer je le mogoče, naj prireja dramatični odsek igre. Od tega imajo koristi igralci in gledalci. Za igralce je to najlepša govorniška šola. Objavljamo tukaj seznam primernih iger.

Seznam iger.

1. Karlo: „Izgubljeni in zopet najdeni mož“, burka v 3. dej. (7 mož. in 3 žen. vloge). Scenerija: vrt, soba.
2. Al. in V. Mršnik: „Mariša“, drama v 5 dej. (11 mož. n 10 žen. vlog). Scenerija: Vas na Moravskem.
3. V. V. „Kakršen gospod tak sluga“, burka iz vojaškega življenja v 1. dej. (6 mož. in 2 žen. vloge). Scenerija: soba.
4. Fr. Govekar: „Legijonarij“, narodna igra iz Napoleonovih časov v 4. dej. (13 mož. in 5 žen. vlog). Scenerija: mesto, gozd, soba, vrt.
5. Br. Nušič: „Navaden človek“, šala v treh dej. (6 mož. in 4 žen. vloge). Scenerija: vrt, soba, terasa.
6. J. Volc: „Roka božja“, igrokaz v 5. dej. (11 žen. vlog). Scenerija: soba, vrt.
7. Leop. Turšič: „Izgubljeni raj“, dram. bajka s petjem v 3. dej. (9 žen. vlog). Scenerija: gozd, soba.

8. P. Srelec: „Nad pogoriščem“, drama v 3 slikah (12 mož. in 6 žen. vlog).
Scenerija: soba, vrt.
9. Stanko Majcen: „Kasija“, drama v 3. dej. (10 mož. in 4 žen. vloge).
Scenerija: soba.
10. Fr. S. Finžgar: „Veriga“, ljudska zgodba v 3. dej. (9 mož. in 4 žen. vloge).
Scenerija: soba, dvorišče in vas.
11. Iv. Cankar: „Kralj na Betajnovi“, drama v 3. dej. (14 mož. in 4 žen. vloge).
Scenerija: soba.
12. Ant. Medved: „Kacijanar“, tragedija v 5. dej. (okoli 25 mož. in 4 žen. vloge).
Scenerija: grad, soba.
13. J. Rozman: „Testament“, narodna igra s petjem v 4. dej. (okoli 22 mož. in 10 žen. vlog).
Scenerija: soba, dvorišče.
14. J. Jurčič: „Tugomer“ tragedija v 5. dej. (25 mož. in 3 žen. vloge).
Scenerija: ulica, gozd, dvorišče, soba.
15. Shakespeare: „Macbeth“, drama v 5. dej. (okoli 35 mož. in 5 žen. vlog).
Scenerija: pokrajina, dvorišče, soba, gozd.
16. Fr. Govekar: „Deseti brat“, drama v 5. dej. (okoli 25 mož. in 10 žen. vlog).
Scenerija: dvorišče, soba, vrt.
17. N. V. Gogolj: „Revizor“, komedija v 5. dej. (okoli 25 mož. in 10 žen. vlog).
Scenerija: soba.
18. dr. Fr. Detelja: „Učenjak“ veseloigra v 3. dej. (8 mož. in 3 žen. vloge).
Scenerija: soba.
19. Et. Kristan: „Kato Vrankovič“, drama v 3. dej. (10 mož. in 3 žen. vloge).
Scenerija: soba.
20. F. I. Doljan: „Sami med seboj“, dramatičen prizor v 1. dej. (2 mož. in 2 žen. vloge).
Scenerija: soba.
21. A. Trstenjak: „Svetinova hči“ igrokaz v 3. dej. (10 mož. in 6 žen. vlog).
Scenerija: soba, vrt.
22. K. Morre: „Revček Andrejček“, narodna igra s petjem v 5. dej. (20 mož. in 10 žen. vlog).
Scenerija: kmetški vrt, soba, gozd.
23. Zbirka ljud. iger: „Vedeževalka“, gluma v enem dej. (6 mož. vlog).
24. Zbirka ljud. iger: „Kmet — Herod“ ali „Gorje mu, kdor pride dijakom v roke!“ Burka s petjem v dveh dej. (9 mož. vlog).
25. Zbirka ljud. iger: „Župan sardamski“ ali „Car in tesar“, veseloigra v treh dej. (Okoli 15 mož. vlog).
26. Zbirka ljud. iger: „Jeza nad petelinom in keš“, veseloigra v 2. dej. (5 žen. vlog).
Scenerija: soba, vrt.

Burke in šaljivi prizori.

27. Drag. Vodopivec: „Čarodejna brivnica“, burka v enem dejanju.
28. N. N.: „Čašica kave“, šaloigra v enem dejanju.
29. Drag. Vodopivec: „Zaklad“, burka v enem dejanju.
30. N. N.: „Vedež“, burka v enem dejanju.
31. N. N.: „Poboljšana trmočlavlka“, šaljivi prizor v enem dej.
32. N. N.: „Luknja v namiznem prtu“, šaljivi prizor v enem dej.
33. N. N.: „Dve teti“, šaloigra v enem dejanju.
34. N. N.: „Na skakalnici“, dve sliki.
35. N. N.: „Pred sodniki“, šaljiv prizor.

36. N. N.: „Ženin Miha“, šaljiv prizor.
37. N. N.: „Zamorec“, šaljiv prizor.
38. N. N.: „Junaki“, šaljiv prizor.
39. N. N.: „Trije učenjaki“, šaljiv prizor.
40. N. N.: „Tihotapci“, šaljiv prizor.
41. N. N.: „Opeharjeni žid“, šaljiv prizor.
42. N. N.: „Izgubljeni stava“, šaljivi prizor.
43. N. N.: „Čudna kupčija“, šaljiv prizor.
44. Drag. Vodopivec: „Radi nagrade“, burka v enem dejanju.

Pri vprizarjanju iger je najvažnejše, da se igra uči pod vodstvom enega, ki napravi iz igre vseh posameznikov eno celoto. Temu pravimo režiser. V tem poslu se je treba izvežbati. Zato bo priredila zveza režiserski tečaj, če se bo priglasilo vsaj 10 ukaželjnih. Predno priredite igro, pišite Zvezi, da pošlje vsaj k glavni skušnji svojega režiserja!

Društvo, ki se odloči prirediti eno zgoraj navedenih iger, pa nima knjige, naj se obrne na Zvezo, ki bo skušala knjigo poskrbeti. Nekaj jih že imamo v centralni knjižnici, ostale pa si bomo nabavili.

IV. **Radio.** Obrnite se na Zvezo, da vam pomaga nabaviti dober in cenen aparat.

V. **Petje, godba in tamburaški zbori.** Obrnite se na Zvezo, da vam pomaga nabaviti dobre in cenene instrumente.

VI. **Gospodarski tečaji, gospodinski tečaji, tečaji za šivanje, pri krojevanje in ročna dela.** Obrnite se na svojega učitelja, učiteljico, duhovnika, sploh sposobne ljudi v vasi in naj vam predvsem ti povedo in pokažejo, kar vedo in znajo. Tudi Zveza bo poskusila, da priredi nekaj navedenih tečajev.

VII. **Zabavne prireditve.**

Kot vidite, dragi tovariši, dela dovolj za celo zimo. Zato pridno na delo. V žetvi za kruh, pozimi za izobrazbo!

Ljubljana. Društvo „Mlada generacija“ je uvedlo za svoje člane redna tedenska predavanja. V petek dne 26. oktobra t. l. se je vršilo prvo predavanje, na katerem je predaval tov. prof. P. Modic o temi: „Državna gospodarska politika in njen upliv na zasebno gospodarstvo“. Predavanja se je udeležilo lepo število članov, ki so z zanimanjem sledili predavatelju. V petek 8. novembra t. l. je predaval tov. R. Grk o temi: „Boliševiška revolucija v Rusiji“. Tudi to predavanje je bilo zanimivo in poučno.

V nedeljo 11. novembra pa je priredilo društvo svojim na novo pristopivšim članom in članicam lep pozdraven večer, ki je izpadel nad vse zadovoljivo. Na programu je bilo nekaj recitacij in petje. Tov. Lazar je prav lepo podal svojo „Mati“, dalje se je izkazal tov. Čamernik, posebno priznanje pa gre tov. Milici Čučkovi, ki je zapela ob spremljevanju klavirja „Nezakonska mati“ in „Sonja“. Po oficijelnem programu se je razvila lepa in neprisiljena zabava.

Krka pri Stični. V nedeljo 28. oktobra t. l. se je pri nas vršil ustanovni občni zbor društva kmetijskih fantov in deklet. Bil je jako številno obiskan. Na zboru je podal poročilo tov. dr. Janže Novak, nakar se je vpisalo v društvo preko 30 članov. Nato se je izvolil društveni odbor in sicer: Janez Škufca, predsednik, Ig. Miklavčič, podpredsednik, Stanko Strah, blagajnik, Jože Koščak, tajnik. V od-

bor pa: A. Globokar, Janez Kočever, Lovro Godec, J. Godec, namestnika: A. Šeme in A. Mišmaš. Nadzorstvo: France Jeraj in Borštnik.

Društveni odbor je že izdelal program dela in sicer se bo v prvi vrsti skušalo ustanoviti lastno društveno knjižnico. Veliko je tudi zanimanje za godbeni odsek in radio.

Matena. Društvo kmetских fantov in deklet je priredilo v nedeljo dne 28. oktobra t. l. svoje prvo predavanje. Predaval nam je tov. dr. Lončar o socialni zgodovini slov. kmeta. Predavanje je bilo vseskozi jako zanimivo. Obisk sicer ni bil tak kakor bi predavanje samo zaslužilo vendar pa upamo, da se prihodnjega udeleži večje število.

Rakovnik — Št. Rupert. Pri nas se je v nedeljo 28. oktobra t. l. obnovilo društvo kmetских fantov in deklet. V ta namen se je sklical izredni občni zbor, na katerem je poročal kot delegat Zveze tov. tajnik. Zborovanje je bilo jako številno obiskano in se je po poročilu delegata ugotovilo kako potrebno je, da se društvo zopet oživi in začne z društvenim delom za izobrazbo kmetске mladine. Izvolil se je sledeči odbor: Vidmar, predsednik, Rezi Gregorčič, podpredsednica, Jože Simončič, blagajnik, Mimi Zupančič, tajnica; odbornik: Kržič Janez, Zupančič Roza, Starič Konrad in Simončič Janez; namestnika: Olga Vidmar in A. Kržič; nadzornika: Jože Florjančič in Vinko Zupančič. Sklenilo se je prirediti več društvenih predavanj.

Medvode. Naše društvo kmetских fantov in deklet je priredilo tekom tega časa dva prav zanimiva predavanja. Dne 28. m. m. je prišel predavati tov. Dolfe Šauer o temi: „Kaj je država, cilji države itd.“ Predavanje je bilo vseskozi zanimivo in se ga je udeležilo prav lepo število članov. V nedeljo 11. t. m. pa je prišel predavati tov. Vozel o pomenu radia. Želja društva je, da priredi to sezono še več takih predavanj. Člani so bili z obema predavanjima zadovoljni.

Vače. V nedeljo 28. oktobra je priredila tukajšnja podružnica Kmetijske družbe strokovno predavanje za svoje člane. Pri tej priliki je imel tov. Kafol tudi predavanje za naše društvo kmetских fantov in deklet, ki se ga je udeležilo veliko število članov in članic. Predaval je „o kmetijskem gospodarstvu in nalogi kmetске mladine na deželi“. Po predavanju je bila živahna diskusija. Ob koncu se je izrazila marsikatera želja v korist društva in prospah kmetске mladine.

Društvo si je nabavilo tudi svoj radio aparat, ki prav dobro deluje in ga člani prav pridno hodijo poslušat. V načrtu je še več stvari, ki jih bomo skušali izvesti. Predvsem si bomo čimprej uredili društveno knjižnico.

V nedeljo 14. oktobra je društvo priredilo tudi dobro uspelo šaloigro „Zaklad“ v prostorih tukajšnje sokolske telovadnice. Po igri se je vršila „vinska trgatva“ s šaljivo pošto in ribolovom. Prireditelj je uspela nad vse zadovoljivo in donesla društvu lep dobiček.

Videm - Dobropole. Naše društvo kmetских fantov in deklet je imelo 4. novembra t. l. svoje prvo predavanje v prostorih gostilne pri Štihu. Predaval nam je tov. prof. Fr. Veber o temi: „Kmet in delavec“. Predavanje je bilo jako lepo obiskano in po svoji vsebini tudi jako zanimivo, za kar se g. predavatelju najlepše zahvaljujemo. Od Zveze smo prejeli tudi za naše člane nekaj knjig, ki jih člani in članice že prav pridno čitajo. Za letošnjo sezono nameravamo prirediti nekaj zabavnih večerov, tako, da se društvo nekoliko gmotno opomore.

Savodenj. Dne 11. novembra je bil za nas vesel dan. Predavat nam je prišel tov. D. Šauer o temi: „Kaj je država, cilji države itd.“. Obisk je bil jako številen in poslušalci so z zanimanjem poslušali predavatelja. Naše društvo je res zelo oddaljeno od postaje, vendar upamo, da bomo imeli še več takih predavanj. Vemo, da je precejšnja žrtev priti v naše hribe predavat, vendar je pa temu primerno tudi naše veselje in hvaležnost.

Velika Loka. Naše društvo kmetiskih fantov in deklet je v nedeljo 11. novembra priredilo za svoje člane predavanje „o mlekarstvu in živinoreji“. Predaval nam je tov. ing. Ivo Jelačin. Obisk ni bil tako številen kot bi moral biti. Ker namerava društvo imeti v letošnji sezoni še več podobnih predavanj vabimo člane in članice, da se teh v večjem številu udeležujejo, ker le v samoizobrazbi kmetске mladine je napredek in bodočnost kmetskega ljudstva. Kar je bilo navzočih so bili s predavanjem jako zadovoljni.

Notranje Gorice. Dne 20. oktobra je priredilo naše društvo prvo predavanje, in sicer o pomenu društvene vzgoje. — Na Martinovo nedeljo dne 11. novembra pa je društvo uprizorilo popoldne in zvečer igro „Poslednji mož“. Vse te prireditve so bile dobro obiskane in so vzbudile med članstvom mnogo veselja do nadaljnjega dela.

Ig. Po predhodnem sporazumu naših društev iz Želimelj, Golega, Matenje, Tomišlja in Notranjih Goric se je vršilo dne 4. novembra ob 3. uri popoldne v Sokolskem domu na Igu veliko skupno zborovanje. Govorili so tov.: Dr. Janže Novak, Albin Prepeluh, Franjo Kafol in v imenu „Svobodne mladine“ tov. Dolenc. S tem zborovanjem se je naše razumevanje in navdušenje za kmetsko gibanje zelo poglobilo in smo trdno prepričani, da bo v doglednem času vsa kmetška mladina izanske strani v naših vrstah, kamor jo vabimo, da čimprej izvojujemo cilj kmetskega gibanja.

Pozor! Od 1. decembra t. l. naprej se nahajajo lokali Zveze društev kmetiskih fantov in deklet pred glavno pošto v Ljubljani Šelenburgova ul. 7 (to je hiša Jadransko podunavske banke) v II. nadstropju na hodniku desno. Kakor rečeno se Zveza s 1. decembrom preseli iz dosedanjega svojega lokala na Miklošičevi cesti 4. v navedene nove lokale pred pošto, Šelenburgova ul. 7, II. nadstropje, desno.

Seja širšega odbora Zveze društev kmetiskih fantov in deklet sklicuje s tem ožji odbor za dne 8. decembra ob 10. uri dopoldne v društvene lokale v Ljubljani, pred pošto, Šelenburgova ul. 7, II. nadstr. Na to sejo naj pošlje vsako društvo vsaj po 1 delegata. Naj ne bo nobenega društva, ki ne bi bilo zastopano, ker je seja važna.

Predsednik Zveze d. k. i. d.

Natečaj. Konzorcij „Grude“ rabi za bodoči letnik primerno povest, ki bi obsegala približno 5—6 pol. To povest nagradi Konzorcij „Grude“ z zneskom do Din 3500.—, če je povest originalna, prevod pa primerno manj. Pozivamo vse pisatelje, ki se žele tega natečaja udeležiti, da dostavijo rokopise pod geslom in popolnim imenom v zapečateni kuverti uredništvu „Grude“ najkasneje do 1. januarja prihodnjega leta. — Konzorcij „Grude“.

Poravnajte naročnino!

Glasilo Zveze društev kmetiskih fantov in deklet v Ljubljani. — Izdaja konzorcij „Grude“ v Ljubljani. Odgovoren Dr. Janže Novak. — J. Blasnik nast. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Mhael Rožanec.